

## MECMAÜ'L-ÂDÂB ADLI KİTAP, NEFSİN TERBİYESİ, GIYBET

Elimde bir kitap var, *Orucun Âdâbı* diye bir bölümü var. Ben bu kitabı çok seviyorum. Bu benim anamın bana hatırasıdır: *Mecmaü'l-âdâb*. Ben basmadım ha. Sakın reklam yapıyor, kendisi için reklam yapıyor sanmayın. Bu kitabı Naim Erdoğan hoca tercüme etmiş, başka tercümeleri de, baskıları da var galiba. Galiba rahmetli Muzaffer Ozak hocanın filan da neşri var, yanlış hatırlamıyorsam.

*Mecmaü'l-âdâb*, yani her işi yaparken hangi edeplere riayet etmek lazım diye anlatan bir kitap. Çok güzel bir kitap. Benim rahmetli anacığım bunu açardı, bize okurdu. Eski yazılı asıl Osmanlı baskısını açardı rahmetli anacığım, okurdu.

Allah cümle geçmişlerimize rahmet eylesin. Sizinkilere de yani, sadece benim anama değil. Sizinkilere de bizimkilere de Allah şu mübarek cuma gününde rahmet eylesin. Kabirleri nur dolsun. Ruhları şâd olsun, makamları âlâ olsun. Dereceleri yüksek olsun. Allah bizi de onları da sevdiği kullardan eylesin.

Bunu okurdu. Onun için ben bu kitabı çok seviyorum. Tavsiye de ederim. Ben bastırma-  
dım, satışı bana ait değil ama güzel bir kitap-  
tır. Bir müftü yazmış, Allah razı olsun,  
Sûfîzâde Seyyid Hulûsi isimli, Çarşamba Müf-  
tüsü diye bir zât yazmış. Osmanlılar zama-  
nında yani Osmanlı ulemasından birisi yazmış.  
Naim Erdoğan hoca da galiba Şişli Camii'nin  
imamlığını filan mı yapar. Naim Erdoğan hoca  
da meşhur bir hocadır, alimdir yani. O da  
bunu yeni harflere çevirmiş. Güzel, iri iri  
harflerle yazmış, benim gibi gözlük kullanan-  
lar filan hani küçük yazıları okuyamıyoruz.  
Yaşlandıkça biraz böyle şeyler eski parçalar  
değişmiyor da. Ne yapalım.

Bu kitabı yanıma aldım ben okuyayım di-  
ye. Şimdi burada diyor ki orucun âdâbı, yani  
orucu nasıl tutacağız, bir sürü âdâbı var bu  
işin de. O âdâbı arasında benim dikkatimi  
çeken bir cümle vardı.

Allah ona da rahmet eylesin. Onun da ru-  
hu şâd olsun çünkü onun kitabını okuduk mu  
sevap kazanıyor zaten.

Diyor ki mübarek müellif;

“Oruçlu olan kişi oruca niyet ettiği gibi nefsinin terbiye etmeye de niyet etmelidir.”

Ben yapmıyordum bunu, bu niyeti yapmıyordum. Bak kitapları okumakta fayda var, yani biz üniversite profesörüyüz filan ama her şeyi okumakta, tekrar tekrar okumakta fayda var.

“Oruçlu insan nefsinin terbiye etmeye de niyet etmelidir.”

Yani ne diyoruz, sahurda yiyoruz atıştırtıyoruz, ondan sonra hoşaf lar tatlılar çaylar... Ondan sonra Diyanet takvimine göre imsak vakti, Hicret takvimine göre imsak vakti, Arap kardeşlerimize göre imsak vakti, hangisini geçirirsek ötekisine atıyoruz şeyi.

Tamam, oruç tutacağımız zaman ne diyoruz?

*Neveytü en esûme lillahi teâlâ niyyete Ramazan.* “Ramazan orucu tutmak niyeti ile oruç tutmaya niyet ettim” diyoruz, bu kadar, yani böyle diyoruz. Ama bu mübarek diyor ki; “Nefsinin terbiye etmeye de niyet etmelidir.” diyor. Bu hoşuma gitti, benim de işime geli-

yor biraz. Çünkü nefsin terbiyesi çok önemli bir vazifedir.

Yani nefis ne demek?

Nefis, “insanın kendi içindeki benliği, egosu” demek.

Bilmiyorum İsveç dilinde ne demek uygun olur. Kendisidir. Ego, insanın egosu, nefsi. Bunu da terbiye etmeye niyet etmeli insan.

Şimdi insanlar orucu “yemekten, içmekten ve muamele-i zevciyyeden kesilmek” diye anlıyor. Su içmiyor, yemek yemiyor. Ama Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* sadece bunlarla yetinmiyor. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki;

“Bir insan yalan söylemeyi bırakmazsa, dilini yalandan koruyamazsa mesela, onun aç susuz kalmasına Allah’ın ihtiyacı yoktur.”

Oruç tutmuş ne olacak yani, yalan söylüyor çünkü. Dili ile yalan söylüyor çünkü. Böyle yalan söylemeyi bırakmamışsa orucun kıymeti yok diyor. Yalan söylemeyecek oruçlu. Önemli!

Yalan da bugün bizim hayatımızda hayatımızın bir parçası haline gelmiş. Peynir ek-

mek gibi, su gibi, hava gibi yalan hep söyleniyor.

“Telefonda falanca arıyor seni.”

“Yok de, yok de!”

Yalan, evdesin sen.

“Yok de!”

Alışveriş yapıyorsun, bir şey satacaksın, müşteri diyor ki;

“Şu kadara olmaz mı?”

“Vallahi idare etmez! Sermayesi bundan fazla!”

Yalan.

Sermayesi bundan fazla olur mu?

Değil.

“Senden önce başkası geldi de ona bile vermedim.”

Verseydin, niye vermedin?

Yalan.

Sevmediği insana; “Ah canım ciğerim, kulun kölen olayım...”

Sevmiyorsun yahu bari hiç olmazsa yalan söyleme. Yani işimiz gücümüz sabahtan akşama alışmışız [yalan söylemeye].

## a. Müslüman Yalan Söylemez

Peygamber Efendimiz diyor ki:

“Müslüman yalan söylemez.”

Hatalı olabilir, şöyle yapar böyle yapar; yalan söylemez. Yalan söylüyor; nezaketen yalan söylüyor, idareten yalan söylüyor. Şu bakımdan yalan söylüyor, bu bakımdan yalan söylüyor. Yalanı bırakacak, gıybeti bırakacak.

Gıybet ne demek?

“Bir adamın arkasından onun hakkında bir şeyler konuşmak” demek.

“O adam şöyle yaptı böyle yaptı, şöyle etti böyle etti...”

“Vay öyle mi, tüh be, hay Allah ben de onu adam sanırdım...”

Aleyhinde konuşuyor. E doğru, o adam yapmış hakikaten onları. Yapmış olsa bile söylemeyeceksin. Yapmış olduğu şeyi bile söylemek günah. Gıybet deniliyor ona.

Yaptı?!

Yapsa bile örteceksin günahını, söylemeyeceksin. Yapmadığı şeyi söylersen iftira olur, günah; yaptığı şey söylersen gıybet olur, o da günah.

“Yaptı hocam!”

E yapsa bile söylemeyeceksin. İslâm böyle.

Hem de ne yapacaksın?

Birileri gıybet ediyor birisine. Diyelim ki, “Falanca adam şöyle yapmış da, böyle etmiş de bilmem ne de bilmem ne de filan. Ben gördüm, gözlerimle gördüm, vallahi yaptı filan.”

Ne yapacaksın?

Peygamber Efendimiz diyor ki:

إِذَا وَقَعَ فِي الرَّجُلِ وَأَنْتَ فِي مَلَأِ فَكُنْ لِلرَّجُلِ  
نَاصِرًا، وَلِلْقَوْمِ زَاجِرًا، وَقُمْ عَنْهُمْ.

*Kün li'r-raculi nâsıran.* “Gıybeti yapılan insana yardımcı ol o mecliste.” *Ve li'l-kavmi zâciran.* “Gıybeti yapan insanları engelle, yaptırtma.”

“Susun ya” de, “gıybet oluyor, günah oluyor” de. “O öyle değildir” de. Adamı müdafaa et, insanları sustur, gıybet yapan insanları sustur diyor. Bir vazife adamı savunmak, ikinci vazife gıybet yapanları durdurmak, susturmak.

Üçüncü vazife;

*Ve kum anhum.* “O mecliste durma.”

Pislendi artık, meclisin tadı tuzu kalmadı. Gıybet yapıldı, günah oldu, kalk oradan diyor.

*Ve kum anhum.* “Kalk o adamların yanından yahu, gıybet yapıyorlar!”

Bak gıybet bu kadar fena. Arkadaşının ölü etini yemek gibi günah. Âyet-i kerîmede bildiriliyor bu.

﴿وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾

*Ve lâ yağteb ba’düküm ba’den.*<sup>1</sup>

“Biriniz ötekisini gıybet etmesin.”

---

<sup>1</sup> 49/Hucurât, 12.



Yapıyoruz, çok yapıyoruz. En sevilen işlerden birisi dedikodudur. En güzeli de kapıda yapılır!

Şimdi ben bizim arkadaşın evinde misafirim. Kapıya gölgelik koymuşlar, iki tane de oturma yeri koymuşlar, tam kapıda oturup sohbet etmek için. Yani tam kapının girişinde, apartmanın girişinde böyle dört kişi altı kişi karşılıklı oturabilir yani. En tatlı sohbetler eşik sohbetleridir. Ondan sonra sohbetin en tatlı ama günah olan konusu da gıybettir. Hasan şöyle yapmış, Hüseyin böyle yapmış, Ahmet şöyle gelmiş, Mehmet böyle gitmiş... Yapmayın diyorsun, söylemeyin diyorsun. Kapatacaksın.

Gıybet olmayacak, iftira olmayacak, yalan olmayacak. Bunlar dille ilgili günahlar.

Başka ne olmayacak?

Harama bakmayacak.

Harama bakma kışın az olur yazın çok olur. Yazın insanlar açılır, açıldığı zaman, açılıp saçıldığı zaman şey olur. Ama bu İsveçlilerin haline benim aklım ermedi. Ben paltoyu giyip, atkıyı iki defa dolayıp uçağa öyle

bindim. Birisi beline kadar açık, kolları ve omuzları çıplak İsveçli kadın öyle girdi [uç-ğa]. Yani böyle şey papülazer gibi şöyle askılı, oraya kadar omuz ve kollarının üstü açık, kolları tamamen açık, arkası da beline kadar açık. Ya kış günü! Ama yazın daha beter olur. Türkiye’de daha fazla olur. Açılırlar saçılırlar filan.

O canlılara bakmak, canlı haramlara bakmak.

Bir de ne var?

Televizyon var. Televizyon, ben mahsusçuktan işi bilmezliğe vurduruyorum, telefisyon diyorum.

Neden?

Telefisyon, telef makinesi.

O kutu ne makinesi?

Telef makinesi.

Neyi telef ediyor?

Zamanı telef ediyor, sermayeyi, ömür sermayesini tüketiyor. Kur’an ezberleyecektin, ezberlemiyorsun. İlim öğrenecektin, öğ-

renmiyorsun. Şunu yapacaktın, yapamıyorsun. Zamanın telef makinesi. Telefisyon.

Telefisyon şimdi çeviriyorsun, seyrediyorsun.

“Hocam ben yani öyle film filan seyretmem. Türkiye’yi merak ediyorum, sadece haberleri seyrederim.”

Senin öyle yaptığını bildiği için adamlar haberlerin içine reklam sıkıştırıyor. Reklamın içine kadın sıkıştırıyor. Asker bavulu gibi sıkıştırıyorlar, dolduruyorlar.

Hadi bilmem ne yün halıları! Çıplak bir kadın halının üstüne yatmış da ayağını şöyle atmış da şöyle yapmış da...

Ya bunun için de ne alemi vardı, bunun içinde ne diye oldu?

Halı reklamı ile bunun ne ilgisi var?

Olacak ya.

Bizim müslüman olan kardeşimiz Yusuf İslâm İngiltere’den kalkmış Türkiye’ye gelmiş. Mehmet Ali Birand da olmayan 32. gün programı için onunla konuşma yapmış.

32. gün hiç var mı?

Yok.

Ayların hepsi ondan evvel bitiyor.

32. Gün. Program yapmış. Hiç unutmadığım bir olay, benim başıma geldi. Benim başıma geldiği için söylüyorum. Yusuf İslâm kardeşimiz İngiltere'den gelmiş, Mehmet Ali Birand onunla konuşma yapmış, mülakat yapmış. Televizyonda var.

Perşembe günü ben Ankara'da vaaz verdim camide. Ondan sonra gittik eve, televizyonu açtık, Yusuf İslâm'ı seyrettik. Yusuf İslâm göbeğine kadar sakallı bir kardeşimiz. Cat Stevens, eski Cat Stevens oldu Yusuf İslâm. Sakalı bu kadar, başında da sarık var, sırtında da cübbe var. Mahmud Efendi'nin ihvanı gibi, öyle geziyor. Biz de seviyoruz. Beni ben hastayken ziyaret etmişti, bir de öyle tanışıklık var.

Televizyonu açtılar, Mehmet Ali Birand bizi bir oyuna getirdi ki sorma gitsin. Müstehcen bir film koydu. Biz Yusuf İslâm'ı beklerken; bir müstehcen film varmış, işte ceza almış, neresi müstehcenmiş?" diye o sahneyi getirmesin mi?

Hadi, başımızdan aşağı kaynar sular boşandı, haşlandık biz. Mahvolduk!

İşte bak demek ki insan istemese de olur. İstemeden, haber dinleyeceğim derken bile oluyor, o da günah.

Yani demek ki mevsim kış olsa, insanlar üşümemek için kürklere sarılsalar, örtünse-ler, bürünseler bile televizyonda açıklık saçıklık olabiliyor, bir. Gazetelerde, mecmualarda açıklık saçıklık oluyor, iki. Veyahut yine insan işte bir sebep oluyor bakabiliyor, gözüne hâkim olamıyor. Oluyor veya olamıyor.

Şimdi bir bakış mazurdur, ilk bakış mazurdur. İlk bakışından insanın mazereti kabul edilir. İkinci bakış şeytandandır diyor Peygamber Efendimiz. Bir baktın, bir daha baktın mı, ikinciye bakmayacaksın. Gözün takılsa bile bir daha bakmayacaksın.

Gözüyle günaha girerse insan oruç sevabı kaçır. Dili ile günaha girerse orucun sevabı kaçır. Kulağı ile günaha girerse orucun sevabı kaçır.

Kulakla nasıl günaha girilir?

Adam gıybet eder, sen de onu dinlersin, günah olur.

## b. Âzâsını Günahlardan Korumaya Niyet Edecek İnsan

Âzâlarının... Âzâ ne demek?

Uzuvlar demek.

Frenkçesi ne bunun?

Organ.

Türkçesi ne?

İnsanın uzuvları: Eli, ayağı, gözü, kulağı vesairesi.

Âzâsını günahlardan korumaya niyet edecek insan.

Gözüyle harama bakarsa, dili ile yalanı da söylerse, kulağı ile gıybeti dinlerse, ayağı ile günah yere varırsa, elini harama uzatırsa orucun sevabı ne olur?

Gider.

رُبَّ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلَّا الْجُوعُ وَالْعَطَشُ

*Rubbe sâimin leyse lehû min sıyâmihî il-le'l-cû'u ve'l-ataşu.*

“Nice oruç tutan insan vardır, akşama aç ve susuz kaldı işte o kadar. Sevap yok.”

*Mâ fî sevâb.* “Sevabı yok.”

Neden?

Orucu âdâbına uygun tutmadı.

Âdâbı ne?

Nefsini ıslaha niyet edecek.

Allah razı olsun, ne güzel yazmış.

Ne yapacak?

Oruç tutmaya kalkışan insan nefsinde de ıslah etmeye niyet edecek. Ben nefsimi ıslah edeceğim, harama bakmayacağım, dilimi tutacağım, elimi harama uzatmayacağım, ayağımla günah yere varmayacağım diyecek.

Var mı böyle diyen içinizde?

Varsa çıkmasın da gösteriş olmasın. Varsa iyi, çıkmasın, el kaldırmamasın. Çünkü gösteriş de günah.

Ama çok kimse orucu böyle tutmuyor. Hem oruç tutuyor hem sinemaya gidiyor. Hem oruç tutuyor hem televizyon seyrediyor. Hem oruç tutuyor hem oruçtan sonra akşam-

leyin oraya buraya gidiyor, eğlence yerine gidiyor filan.

Sanıyor ki iftar ettikten sonra her şey serbest!

Olur mu ya?

Gündüz oruç tutacaksın, gecesi ibadet edeceksin.

Bu gece, bu ayın özelliği ne?

Allah gündüzleri oruç tutmayı farz kıldı bu ayda, geceleri de ibadet etmeyi tatavvû kıldı. Yani nafile ibadet olarak, sevaplı ibadet olarak geceyi ibadetle geçireceksin. İftar ettikten sonra günah işlemek serbest diye bir şey yok. Millet bunu da bilmiyor.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Demek ki ne yapacaktınız?

“Nefsimi ıslah etmeye de niyet ettim ya Rabbi! Oruç tutmaya niyet ettim, kendimi de ıslah edeceğim, kötü hallerimi yapmamaya çalışacağım. Yalan söylemeyeceğim, dilime sahip olacağım, gözüme sahip olacağım. Her yönden günahlı şeyleri yapmamaya niyet ettim.” diyeceğiz.



Bundan sonraki niyetler bu. Ramazanın on beşine kadar niyetler başkaydı, bu akşamdan itibaren ramazanın son on beş gününde, bu Müftü Efendi'nin dediğine göre, niyetlerimiz nasıl olacakmış?

“Ya Rabbi, senin rızan için oruç tutmaya niyet ettim de, nefsimi de terbiye etmeye niyet ettim. Terbiye edeceğim, nefsimi günahlardan, haramlardan koruyacağım.” diyeceğiz. Böyle yaparsak bu da orucun âdâbındandır. O zaman oruç tam tutulmuş olur.

Herhalde ikindinin vakti geldi. Bir namazdan bir namazı beklemek, *intizâru's-salâti ba'de's-salâti*, bir namazı kıldıktan sonra öteki namazı beklemek çok sevaptır. Size burada bu sevapları kazanmak kolay, ne bahtiyar insanlarsınız yahu. Orucu kısa tutuyorsunuz, bir namazdan öteki namazı istemerseniz de bekliyorsunuz zaten. Abdest aldım, şöyle oldu böyle oldu derken ikindi geliyor, hemen akşam geliyor. Sevap kazanmak kolay.

[Birisi konuşuyor:] Kusura bakma da, yazın 21 saat oruç tutuyoruz.

[Hocaefendi:] Tamam, onu ona ekleyelim.

Nasreddin Hoca fırına girmiş, ondan sonra ekmek almış, parayı vermiş. Tam giderken fırıncı çağırılmış;

“Yahu Hoca gel bir. Ekmek aldın, para vermedin.”

“Ya verdim ya!” demiş.

“Yok, vermedin!” demiş.

Bakmış çok baskın çıkıyor fırıncı, kurtulamamış, yakasını kurtaramamış. Bir daha vermiş parayı ama yanında zaten iki tane para varmış.

Paranın hepsini verdi, ekmeği aldı katık yok. Yanındaki bakkala gitmiş, oradan da katık almış, peynir almış diyelim mesela. Girmiş çıkmış. Çıkarken arkadan bakkal seslenmiş;

“Hoca peynir aldın, parasını vermedin.”

“Ya dalga mı geçiyorsun, parayı verdim ya!” demiş.

“Özür dilerim hocam.” demiş.

Hoca çıkmış dışarıya, halbuki parayı vermemiş. Ondan sonra elini açmış:

“Ya Rabbi, sen bu işin mânasını biliyorsun, fırıncıdan al peynirciye ver.” demiş.

Yani siz de şimdi 22 saat oruç tuttuk diye bunun mükafatını görüyoruz diyorsanız, madem öyle, Allah hepsini kabul etsin.

**Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN**

**21 Şa'bân 1417 / 31.12.1996**

**İsveç**

[Bütün GURBET SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

